

Begrijpen met je handen

Auteur Annet Weterings en fotografe Sabine Plamper maakten een inspirerend boek over hoe kinderen ontdekken, onderzoeken, proberen, creëren en leren. In vijf afleveringen geven we je in tekst en beeld een voorproefje van dit boek.

TEKST: ANNET WETERINGS, FOTO'S: SABINE PLAMPER

Pleister op de mond, handen op de rug

Volwassenen willen niets liever dan kinderen helpen, met woord en daad. Als het gaat om creatieve bezigheden zie je daarom thuis en in de kinderopvang mensen die zich suf piekeren over leuke werkjes. En over hoe voor de dag te komen met een origineel idee, zodat het kind dat na kan maken. Goed bedoeld, maar vaak verspilde moeite. Kinderen hebben genoeg beelden in zich, ze hebben hun eigen beeldenbagage. Het enige dat volwassenen hoeven te doen is ze rust, ruimte en eenvoudige materialen te geven. Hulp bij het tekenen is niet nodig, een voorbeeld om na te knutselen ook niet. Een pleidooi voor zelfwerkzaamheid van kinderen.

Leren ze dan wel iets?

Dit meisje is verdiept in haar bezigheid en het is belangrijk om haar niet te storen met vragen over wat ze maakt, en of ze iets nodig heeft. Ze maakt iets vanuit zichzelf en heeft hier vooral tijd, ruimte en rust voor nodig.

Waarom kinderen iets maken

Het zit in de aard van elk kind om te onderzoeken en te ontdekken. Door te ervaren, leert het iets over de wereld. Het experimenteert erop los. Schijnbaar achteloos maken kinderen overal 'sporen': krassen, strepen, stippen of cirkels in de modder of in de sneeuw. Ze roeren met hun vinger door de yoghurt, of maken een spoor in het zand. Daarbij hebben ze geen vooropgezet plan, ze zien wel wat ervan komt en vallen van de ene ontdekking in de andere.

Toeval

Al experimenterend ontdekken en herkennen kinderen dingen in hun zelfgemaakte sporen. Een streep kan een boom worden, een boog een brug, een zigzaglijn een krokodil. Een kind beseft dat het zelf de veroorzaker is van dat spoor: 'Kijk, dat heb IK gemaakt!' Daarvan groeien kinderen. Doordat het toeval een grote rol speelt, zijn kinderen tegelijkertijd bewust en onbewust bezig. Dit zorgt voor eigen ontdekkingen, - 'wow-momenten' -, waar ze veel van leren (zie pagina 24).

De volwassene als getuige

Als volwassene ben je vooral een getuige van wat er gebeurt. Zonder thema, voorbeeld of programma hebben kinderen genoeg aan eenvoudig materiaal en gereedschap, als het ze maar verrast, prikkelt of uitdaagt. Ze stellen vragen en plaatsen opmerkingen waarmee ze je vertellen wat ze denken, voelen of willen. Daardoor ontdekken volwassenen waar kinderen naar op zoek zijn, wat hen verwondert en verbaast. Het zijn aanwijzingen om kinderen goed te kunnen begeleiden bij de volgende stap. Die stap kan bestaan uit het aanbieden van meer of ander eenvoudig materiaal.

Leg een kilo bloem neer en een taartvorm, en kinderen gaan ermee scheppen, schuiven en voelen. Of geef ze een doos kroonkurken en kijk wat er gebeurt: gaan ze tellen, geluid maken met de kurken in het doosje?

Geen commentaar, wel voorbeelden?

Als kinderen geconcentreerd bezig zijn, stel je geen vragen. Denk je dat het niet anders kan, stel dan vragen als: wat heb je nodig? Kun je plakband gebruiken, of een schaar? Blijf als regel op de achtergrond en maak notities van wat de kinderen zeggen en ontdekken.

Als kinderen iets aan het ontdekken zijn, is het niet goed of fout wat ze doen. Het *is* gewoon; glad, glibberig, stroef, nat, droog, lekker of akelig, spannend of saai. Daarom heeft het geen zin kinderen bij een ontdekproces te corrigeren. Laat ze zelf waarnemen, op hun eigen, unieke manier. Leg ze door sjablonen, kleurplaten of één voorbeeld jouw beeld van de werkelijkheid niet op. Maak de omstandigheden zodanig dat ze hun eigen beelden creëren. Wil je ze toch een idee geven van waar het over gaat? Geef dan niet één, maar verschillende voorbeelden.

Niet helpen

Een kind is de baas over zijn eigen werk. Ga niet in op kinderen die je vragen iets vóór te tekenen, maar vraag ze wat ze zo moeilijk vinden: willen ze weten hoe iets wat ze willen tekenen eruitziet? Ga dan met ze naar een voorwerp toe, laat het zien of voelen, of zoek het samen op in een boek. Voortekenen is goed bedoeld, maar werkt averechts. Je maakt er kinderen onzeker van, je probeert ze als het ware een 'vreemde' taal te leren. Door uitproberen en sporen maken, komen kinderen bij hun *eigen* associaties. Dat kost moeite, maar het geeft ze een voldaan gevoel als het lukt.

Leren ze dan wel iets?

Volwassenen vragen zich soms af of kinderen wel leren hoe de wereld in elkaar zit als ze altijd maar hun eigen gang mogen gaan. Wees gerust: ze leren veel meer van hun eigen vallen en opstaan dan wanneer je ze *belierend* tegemoet treedt. Kinderen leren het beste en het meeste als ze vanuit zichzelf *willen* leren, niet omdat ze *moeten* leren.

Wordt het geen chaos?

Kinderen die onderzoeken, maken troep en soms ook lawaai. Net zoals volwassenen dat doen als ze aan het repareren of klussen zijn. De grens van de hoeveelheid troep en lawaai die acceptabel is, ligt voor iedereen anders. Het is goed te beseffen waar jouw grens ligt en daar glashelder over te zijn: 'Ik wil niet dat jullie zo schreeuwen', of 'Handen wassen doen we pas aan het eind, nu kun je je handen gewoon afvegen aan dit doekje'. Als kinderen verdiept zijn in het materiaal is dat meestal geen probleem. »

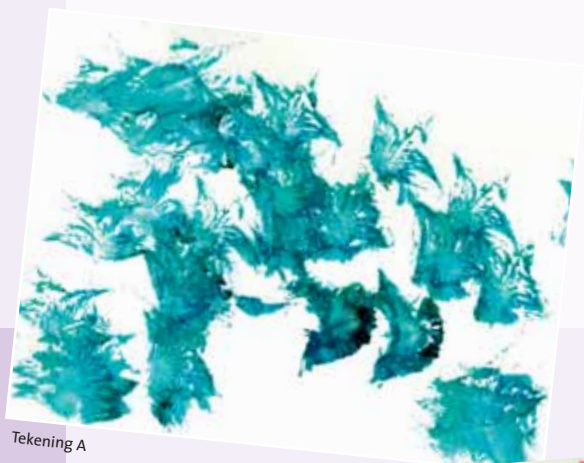

Hoe help je wél?

Als volwassenen geen voorbeeld hoeven te geven en niet hoeven te zeggen dat stoplichten de kleur rood, oranje en groen hebben, wat is hun rol dan? Om te beginnen, zorg je voor prikkelend materiaal, iets wat verbazing en bewondering oproept: door het formaat (bijvoorbeeld een grote doos), de substantie (maïzena: voelt nu eens vloeibaar, dan weer hard) of de vorm: grote en kleine stenen, of een bijzondere stift (aquarelstift met een glaasje water erbij). Het motto daarbij is: hoe eenvoudiger, hoe beter. Je niet bemoeien met wat het kind wil maken betekent niet dat je achterover leunt; je blijft erbij en je bent alert. Dat betekent dat jij precies op het moment dat een kind iets wil verbinden en niet weet hoe dat te doen, plakband of lijm aangeeft. Of dat je met een klaarliggend doekje een omgestoten beker onopvallend opruimt, zodat het kind in de *flow* kan blijven werken en niet wordt onderbroken.

Toeval

Voorbeelden van *wow*-momenten. Tekening A: Een tweeënhalfjarige maakt met de kwast afdrukken met blauwe verf en roept: 'Vlinder gemaakt!'. Hij herkent de vorm van een vlinder in de afdrukken en legt zelf het verband. Tekening B: Een tweejarige schildert met dikke klodders rode verf en roept ineens: 'Brand! Vuur! Brandvuur!'. De rode verf roept bij het kind associaties van brand (weer) en vuur op. Ook een *wow*-moment, een voorbeeld van eigen beelden creëren. Hoe serieus de volwassene denkt over zelfontdekkend leren is hierbij cruciaal, anders lijken deze krastekeningen betekenisloos.

Tekening A

Tekening B

Laat een kind in zijn waarde

Je laat een kind in zijn waarde door je naast hem op te stellen, op een gelijkwaardige manier. Dat betekent niet dat volwassenen en kinderen gelijk zijn; volwassenen hebben meer overzicht en levenservaring. Kinderen op hun beurt zijn op creatief gebied spontaan en vol ideeën - iets wat veel volwassenen hebben afgeleerd. Je stelt je naast een kind op door aandachtig en intens mee te kijken en het intussen te voorzien van alles wat het nodig heeft om dóór te kunnen gaan. Daar is een scherp oog en een alert oor voor nodig. Pas dan kan een kind onbelemmerd doen wat hij het liefste doet: kijken en proberen, voelen en bestuderen, rommelen en rausen, friemelen en proeven, krassen en leren. «

Lenka van Kindercentrum Altijd Lente in Amsterdam doet op een gelijkwaardige manier mee in het spel met de dozen: ze reikt ze aan, is benieuwd of de toren zal blijven staan en lacht met de kinderen als alles in elkaar stort. Ze stelt zich niet beleerd op, maar geniet oprecht van alle ontdekkingen van de kinderen.

Het boek

Eind oktober verschijnt het boek van Annet Weterings en Sabine Plamper: **Begrijpen met je handen/ Een andere kijk op kind en creativiteit**. Uitgegeven door Reed Business Media, ISBN 978 90 35235243. Prijs € 25,95.